

Asia: VN/1281/2020

Lausuntopyyntö hallituksen selonteosta kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Yhteiset Lapsemme ry kiittää lausuntopyynnöstä. Toteamme, että selonteko kokonaisuudessaan pureutuu nähdäksemme juuri niihin seikkoihin, joihin tulee tällä hetkellä etsiä ratkaisua. Keskeisiä teemoja ovat omassa työssämme tehtyjen havaintojen näkökulmasta kotoutumisprosessin nopeutuminen ja kiinnittyminen paikalliseen sosiaaliseen ympäristöön ja palveluihin (kunnat), lasten ja nuorten aseman erityinen huomiointi ja syrjimättömyys niin arjessa kuin yhteiskunnan rakenteissa sekä Suomeen yksintulleiden lasten/nuorten tilanteen kohentaminen. Lisäksi haluamme muistuttaa digi- ja kielitaitojen omaksumisen merkityksestä onnistuneen kotoutumisen kannalta. Näillä on suuri merkitys myös koulutus- ja työelämäpolkujen avautumisen kannalta. Tärkeää on, että selonteko johtaa kehittämistoimiin, joissa myös kolmas sektori on mukana kehittäjän ja toteuttajan roolissa. Vaikka järjestöt ovat jo mukana kotoutumistehtävän hoitamisessa, tätä osuutta on varaa kasvattaa. Se tukee osaltaan julkisen sektorin omia toimia ja mahdollistaa entistä tehokkaamman kotoutumisen yksilö- ja perhetasolla. Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistamisessa ollaan Suomessa etenemässä ja kuntien rooli näissä tehtävissä kaventuu tulevaisuudessa merkittävästi. Miten tämä vaikuttaa kuntien rooliin kotoutumisesta vastaavana tahona tulevaisuudessa, jää selonteossa kunnolla selvittämättä.

Kommentit lukuihin 1-6: Tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat.

Yleistä

Lasten ja nuorten yhdenvertaisuus nostetaan selonteossa esille. Tämä on tärkeä teema, ja kotoutumiseen tähtäävien toimenpiteiden tulee osaltaan pyrkiä takaamaan kaikin keinoin yhdenvertaisuuden toteutuminen. Toinen tärkeä teema on maahanmuuttajien osallisuus, joka ei toteudu ilman tavoitteellisia ja riittävän monipuolisia toimenpiteitä. Kyse on paitsi sosiaalisesta myös taloudellisesta osallisuudesta.

Kotoutumiseen tähtäviä toimia tulee nopeuttaa ja ottaa käyttöön heti maahantulon jälkeen, riippumatta oleskeluluvan tilanteesta/statuksesta. Ensimmäisen kotoutumissuunnitelman laatimisessa ei saisi kestää kovin kauan. Ensimmäisen vuoden kotoutumisjakson tulee olla tehokas ja hyvin suunniteltu ja resursoitu ja sen pitäisi tilanteen vaatiessa joustavasti jatkua eri toimijoiden yhteistyötä hyödyntäen.

Jos ja kun vastuu kotoutumisesta siirtyy kunnille, kannattaa järjestöt ottaa mukaan entistä tiiviimmin. Kotimaisen kielen taidon omaksumisen tulee olla yksi kärkitavoite, jotta muun muassa itsenäinen asiointi ja palveluiden ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksien pariin pääseminen olisi helpompaa. Samoin yhteiskuntatietoutta tulee edistää. Näissä kaikissa mainituissa asioissa järjestöt voivat toimia tukena jo aiemmin luotujen työmallien avulla.

Eduskunnan hyväksymässä kannanotossa kolmannen sektorin ja vapaan sivistystyön rooli nostetaan vahvasti esille. Tämä esitys on tärkeää pitää mielessä toimenpiteisiin ryhdyttäessä ja samalla huolehtia toimeenpanon edellyttämistä resursseista, samoin kuin kotoutumiseen liittyvästä laajasta yhteistyöstä niin paikallisesti kuin valtakunnallisesti. Järjestöyhteistyötä varten tarvitaan selkeä, pysyvä rakenne, joka mahdollistaa eri järjestöjen aktiivisen osallistumisen kotoutumisen konkreettiseen edistämiseen. Järjestöissä on valtavasti aiheeseen liittyvää osaamista, jota ei luultavasti vielä hyödynnetä täysimääräisesti. Rahoitusvastuita edellä todettujen tarpeiden osalta on syytä selkiyttää tulevaisuudessa.

Lapset ja nuoret

Lasten ja nuorten, joilla on ei-suomalainen perhetausta, terveyteen ja hyvinvointiin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Aiheesta on tutkimustietoa mm. kouluterveyskyselyjen kautta, mutta toimenpiteet eivät ole vielä olleet riittäviä. Tämä koskee niin koulua kuin vapaa-ajan harrastuksia ja palveluita. Kaikkien lasten osallisuus tulee huomioida kaikissa palveluissa, jotta kokemus yhteisestä lapsuudesta olisi kaikille mahdollinen. Tämä edellyttää nykyistä parempia dialogitaitoja ja ylipäättään moninaisuuteen liittyvää osaamista. Nostamme lisäksi esille ongelma siitä, että moni lapsi joutuu tahtomattaan toimimaan eräänlaisena kulttuuritulkkina tai välittäjänä vanhempiensa puolesta. Näihin tilanteisiin liittyvät lapset, nuoret ja aikuiset tarvitsevat tukea ja apua omaan elämäänsä liittyvien asioiden ja asiointien hoitamisessa. Tällöinkin kieli- ja digitaidon sekä yhteiskuntatietouden omaksuminen on tärkeää. Myös Suomeen yksintulleiden lasten ja nuorten asemaan ja palveluihin on kiinnitettävä huomiota. Ilman perhettä eläminen on tragedia, ja tähän perheettömänä elävien ryhmään kuuluvien hyvinvointia tulee tukea vahvasti niin opintojen kuin vapaa-ajan osalta. Yhteiskuntaan ja sosiaaliseen elämään kiinnittymistään kannattaa tukea esimerkiksi tukihenkilöiden tai tukiperheiden avulla. Tästä on jo saavutettu hyviä tuloksia. Korona-aika altistaa yhä useammat lapset ja nuoret pitkäkestoisille ongelmille, jotka voivat johtaa syrjäytymiseen. Tämän vuoksi kotoutumispolitiikassa lasten ja nuorten asia tulee nostaa prioriteeteissa erityisen korkealle.

Syrjintä

Kotoutuminen edellyttää osallisuutta ja toisaalta osallisuus edellyttää kotoutumista. Erityisesti viranomaisten tulee kiinnittää huomio siihen, ettei syrjintää esiinny eikä syrjinnän kokemuksia pääse syntymään. Tämä vaatii paitsi julkisen sektorin organisaatioiden ja yksittäisten viranhaltijoiden ja työntekijöiden koulutusta, myös yritysten valveutunutta reagointia ja ennakkointia ongelmien ehkäisemiseksi. Rakenteellisen rasismien vaikutukset ovat pitkäkestoisia, jopa elämän mittaisia, ja siksi siihen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Maahanmuuttajien työllisyys- ja koulutuspolkuja on pyritty vahvistamaan tämän ja edellisen hallituksen lukuisin toimenpitein kuten luvussa 6 on esitetty. Pidämme tärkeänä etenkin luku- ja kirjoitustaidottomien sekä kotona pitkään olevien naisten koulutusmahdollisuuksien kehittämistä edelleen.

Kommentit lukuun 7: Maahanmuuttajien työllisyyden ja osallisuuden edistäminen

Selvityksen mukaan maahanmuuttajien työllisyyttä ja osallisuutta on tarpeen vahvistaa. Tätä johtopäätöstä tuemme vahvasti. Kotoutumisosaamista tulisi vahvistaa laajasti eri alojen koulutuksessa.

Kommentit lukuun 8: Nopeutetaan kotoutumisen käynnistymistä

Esitämme, että kotoutumisen prosessia nopeutetaan paitsi toimenpitein myös muuttamalla kotoutumisen ajattelutapaa välittömästi alkavaksi prosessiksi. Selonteossa viitataan esikotouttamiseen, mikä on nähdäksemme samassa linjassa esityksemme kanssa. Esimerkiksi Yhteiset Lapsemme ry:n kehittämä ja vuonna 2020 julkaisema perhekotoutumismalli voitaisiin ottaa käyttöön heti missä tahansa kunnassa. Lisäksi paikalliset ja valtakunnalliset järjestöt voidaan kutsua toteuttamaan em. mallin sisältöjä ja asiakastyötä kohderyhmään (erityisesti Suomeen äskettäin muuttaneet) kuuluvien perheiden kanssa.

Kommentit lukuun 9: Parannetaan ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta maahanmuuttajille

-

Kommentit lukuun 10: Luodaan kotoutumisohjelma alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi

Yhtenä ratkaisuna voi toimia perhekotoutumismalli, joka on kehitetty Yhteiset Lapsemme ry:n Kohdataan kotona -hankkeessa ja julkaistu vuonna 2020 ja joka on tuloksellisuusarvioinnissa menestynyt hyvin. Lisäksi on otettu käyttöön maksuton digitaalinen Tienoo.fi-mobiilisovellus, joka on hyödyllinen maahan äskettäin muuttaneelle, myös luku- ja kirjoitustaidottomille niin yksittäisissä kunnissa kuin laajemminkin. Nämä voivat toimia niin esikotoutumisen kuin myöhemmän kotoutumisen työkaluina.

Kommentit lukuun 11: Kotoutumisen edistäminen tukemaan osaajien pysyvyyttä ja osallisuutta

-

Kommentit lukuun 12: Vahvistetaan kumppanuuksia ja järjestöjen roolia

Järjestöt toimivat usein mielellään kotoutumisen edistämisen parissa. Järjestöt voivat toimia paikallistasolla toteuttajina ja monet keski- ja suuremmat järjestöt voivat toimia kotoutumiseen liittyvän vapaaehtoistyön kehittäjä- ja kouluttajarooleissa. Tämä pätee niin maahanmuuttajien omiin järjestöihin kuin muihinkin eri sektoreilla toimiviin järjestöihin (sote, liikunta, nuoriso, kulttuuri jne.). Hankaluutena on se, että kunnista on monesti vaikeaa löytää viranomaistoimijoita, joilla olisi mahdollisuuksia pidempikestoisen järjestöyhteistyön kehittämiseen ja käytännön toteutukseen. Mikäli kotoutumisen järjestämisen vastuu on jatkossa kunnilla ja siihen osoitetaan tarvittavat resurssit, tilanne voi helpottua. Kumppanuusohjelman tulisikin ulottua paikallistasolle. Esimerkkinä kotouttavasta toiminnasta kuntatasolla on Yhteiset Lapsemme ry:n kehittämä perhekotoutumismalli, jota voidaan soveltaa missä tahansa kunnassa, ja kohderyhmään voi kuulua myös muita kuin perheitä.

Kommentit lukuun 13: Hyvät väestösuhteet ja osallisuus tukemaan kotoutumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta

Hyvissä väestösuhteissa rasismien ehkäiseminen ja siihen puuttuminen ovat keskeisiä teemoja. Rasismi yhteiskunnallisena ongelmana noteerataan selonteossa, mutta toivomme sille annettavan erityisen suuren painoarvon tulevassa kotoutumispolitiikassa ja sen toimeenpanossa. Suomessa on tällä hetkellä aloitettu rasismien vastainen ja hyvien väestösuhteiden toimintaohjelma, jonka toimenpiteille tulisi saada mahdollisimman pitkä kesto ja sillä on myös selkeä yhteys kotoutumiseen. Moniperustaisen syrjinnän riski pitää tiedostaa laajasti yhteiskunnan eri osa-alueilla.

Selonteossa esitetään selvitetäviksi mahdollisuuksia soveltaa yhteisölähtöisen kotoutumisen mallia. Tällaisia malleja on jo kehitetty, kuten aiemmin tässä lausunnossa mainitsemamme järjestömme ja kuntien kanssa yhteistyössä kehittämä perhekotoutumismalli ja sitä palveleva digitaalinen työkalu.

Kommentit lukuun: Kotoutumisen edistämisen suuntaviivat 2020-luvulle ja tiivistelmä askelista eteenpäin

Selonteossa vastataan eduskunnan edellyttämiin uudistuksiin. Yhteiset Lapsemme ry tukee tiivistelmässä esitettyjä toimenpide-ehdotuksia ja -kokonaisuuksia ja kannattaa ajatusta kotoutumisen edistämisen valtavirtaistamisesta. Osallisuuden lisääminen ja tarvittavat työelämätoimet vaativat pitkäkestoisia toimintaohjelmia, resursseja ja laajaa yhteistyötä. Järjestöjen keskeisen roolin esille tuominen on myönteistä, koska niissä on paljon sekä osaamista että kiinnostusta toimia kotoutumisen edistämiseksi, samoin kuin vapaaehtoisten potentiaalia.

Söderlund Markus
Yhteiset Lapsemme ry - Markus Söderlund